

ทิศทางการศึกษาไทยตาม (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษา*
THAI EDUCATION DIRECTION UNDER (DRAFT) EDUCATIONAL ACT

¹กัญญกร เอี่ยมพญา Kanporn Aiemphaya, ²นิวัตต์ น้อยมณี Niwat Noymanee,
³อภิชาติ อนุกุลเวช Abhichat Anukulwech, ⁴ดาวประกาย ระโส Daoprakai Raso
¹มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ Rajabhat Rajanagarindra University, Thailand
²มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ Bangkok Suvarnabhumi University, Thailand
³วิทยาลัยเทคนิคชลบุรี Chonburi Technical College, Thailand
⁴โรงเรียนพรหมพิกุลทอง Prompikunthong School, Thailand
Email: daoprakai.r@ovec.moe.go.th

บทคัดย่อ

การศึกษาของไทยได้รับการกำหนดให้มีการจัดทำเป็นพระราชบัญญัติการศึกษา โดยการกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ต่อมามีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย ใช้เป็นกรอบการจัดการศึกษาทุกระดับของประเทศมาโดยตลอด เมื่อมีการใช้มากกว่า 20 ปี เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ประกอบกับการที่โลกก้าวเข้าสู่โลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทอย่างมากกับทุกคน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตของคนทั่วโลก การศึกษาในฐานะเป็นปัจจัยหลักที่มีหน้าที่พัฒนาคุณภาพคนต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งทั้งระบบคือ หลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล รวมถึงมาตรฐานการจัดการศึกษา จึงทำให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบแนวทางในการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมีการนำ (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ไปทำการประชาพิจารณ์ จากกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ผลการจากรับฟังจากผู้เกี่ยวข้อง มีทั้งส่วนที่มีผู้เห็นด้วยและบางส่วนมีความขัดแย้ง สำหรับประเด็นที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากคือมีการกำหนด ผู้เรียนออกเป็น 7 ช่วงวัย และการกำหนดให้มีสถานศึกษานิตบุคคลเพียงบางส่วน

คำสำคัญ: ทิศทางการศึกษาไทย, (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษา, การศึกษาของไทย

Abstract

Thai education is defined as the Education Act which defined in the Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2540. The National Education Act BE 2540 was enacted as the first National Education Act of Thailand. This used as a framework for every level of education in Thailand, therefore it used more than 20 years with the globalization of the world. The technology comes to everyone's activities which changes in the occupation and life in the world. The education improve the quality of life, in consequence it has to change the system, which consisted of curriculum, teaching and learning management, evaluation, and educational standards. Therefore the Thai education direction under (draft) educational act was drafted to be a guideline for the management of education in Thailand. The new National Education Act (draft) have discussed from stakeholder. The result had agreement and conflicts. There are some topic changed of the (draft) educational act was 1) the learner is divided age into 7 groups, and 2) setting some educational institutions to be juristic person.

Keywords: Thai Education Direction, (Draft) Education Act, Thai Education.

บทนำ

การศึกษาของไทยได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง กำหนดให้มีการจัดทำเป็นพระราชบัญญัติการศึกษา โดยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศพัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540, 2540, หน้า 16) ต่อมาจึงมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งถือว่าเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับแรกของประเทศไทย หลังจากนั้นการจัดการศึกษาทุกระดับในประเทศไทยได้ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ โดยมีการแก้ไขเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงรวม 4 ฉบับ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อการใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ผ่านมาเป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ประกอบกับเป็นระยะเวลาที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เป็นโลกในยุคโลกาภิวัตน์และการก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 จึงมีการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ขึ้นมา เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาของประเทศไทยโดยมีการนำ (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ไปทำการประชาพิจารณ์จากกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งมีทั้งส่วนที่มีผู้เห็นชอบและบางส่วนมีความเห็นขัดแย้ง

ดังนั้น ในบทความนี้จึงจะได้นำแนวทางที่เป็นส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงหากมีการนำร่างพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับบุคลากรที่มีหน้าที่

รับผิดชอบทางการศึกษาต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อดำเนินการ เมื่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับใหม่มีการประกาศใช้

ความหมายของการจัดการศึกษา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของคนทั่วโลกในยุคปัจจุบันและอนาคต โดยการศึกษาจะมีความสำคัญ และมีความจำเป็นยิ่งขึ้นสำหรับทุกคน เพราะการศึกษามีส่วนสำคัญทำให้คนสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเจริญก้าวหน้าไป ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และที่สำคัญการศึกษาสามารถสร้างให้คนเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ผลงาน นวัตกรรม สร้างทฤษฎีที่เป็นคุณประโยชน์ให้กับมวลมนุษยชาติ รวมไปถึงการสร้างสรรพสิ่งต่างๆ บนโลกนี้ เพราะขอบเขตของการศึกษาไม่เพียงการสร้างความรู้ให้กับผู้เรียนเท่านั้น หากแต่การศึกษาสามารถสร้างความเป็นมนุษย์ ซึ่งหมายถึง สัตว์ที่รู้จักใช้เหตุผล สัตว์ที่มีจิตใจสูง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 879) ดังนั้น การศึกษาจึงหมายถึงการที่มนุษย์นำความรู้จากบรรพบุรุษมาศึกษาเพิ่มเติมแล้วตั้งเป็นกฎเกณฑ์ หรือทฤษฎีขึ้นมา และการศึกษาเพื่อสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาจนพบแนวคิดหรือสิ่งประดิษฐ์จนได้รับการยอมรับของคนทั่วไป

การศึกษาต้องสร้างให้คนสามารถใช้องค์ความรู้เก่าที่มีคุณค่าและรักษาไว้และยอมรับสิ่งใหม่มีสร้างประโยชน์ให้แก่มนุษย์ ทั้งสองสิ่งนี้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเพื่อเปลี่ยนสภาพจากคนทั่วไปให้เจริญสู่ความเป็นมนุษย์ เพื่อทำหน้าที่พัฒนาโลกให้ก้าวหน้า มีความสะดวกสบาย และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทำในสิ่งที่เป็นเคยเป็นเพียงความฝันของคนในอดีตและปัจจุบันกลายเป็นความจริง แต่การศึกษาที่กล่าวถึงนี้จะต้องเป็น การศึกษาที่มีคุณภาพ ซึ่งทั่วโลกมุ่งมั่นที่จะสร้างคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นกับประชากรของแต่ละประเทศ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงมีทั้งลักษณะของความร่วมมือและการแข่งขันเพื่อสร้างคุณภาพการศึกษา สำหรับคุณภาพการจัดการศึกษาในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าสามารถสร้างได้ไม่ยากนัก เพราะเป็นการศึกษาที่ทำให้คนมีความสุขและใช้องค์ความรู้จากการศึกษาที่ได้รับมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองและที่สำคัญคือมีความมุ่งมั่นมีความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ประเทศที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาทุกประเทศได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน หากสามารถใช้ การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนมีขีดความสามารถมีศักยภาพเต็มสมบูรณ์ตามอัตภาพของแต่ละบุคคล แล้ว การพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ ก็สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีทรัพยากรบุคคลที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สังคมโลกในอนาคตที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และเป็นสังคมแห่งปัญญา (พระมหาญาณวฑฺฒน์ จิตตวฑฺฒโน และปฐมพงศ์ ศุภเลิศ, 2557 หน้า 104) คุณลักษณะดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ กล่าวกันว่า ผู้เรียนจะมีคุณภาพได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการศึกษาอบรมสั่งสอน จากครูที่มีคุณภาพและระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ ดังนั้น หากจะกล่าวถึงการศึกษาในอนาคต ความหมายของคำว่า “การศึกษา” ในที่นี้ ควรหมายถึง การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา

ในบทความนี้จะได้นำเสนอการจัดของการจัดการศึกษาที่ใช้อยู่ในประเทศไทยประกอบด้วยกฎหมายสูงสุด คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งมีการกำหนดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไว้เป็นการเฉพาะในมาตรา 54 รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจะให้มีส่วนร่วมมีระหว่างพระองค์ปกครอง

ส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับส่งเสริมและสนับสนุน ให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่ง อย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและการดำเนินการและตรวจสอบการ ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, 2560, หน้า 14) ส่วนที่เป็นกฎหมายโดยตรงในการกำหนดทิศทางหรือแนวทางในการจัดการศึกษา คือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติซึ่งปัจจุบันเป็นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข เพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ 4 ในขณะเดียวกันปัจจุบัน กำลังมีการ (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ หากจะพิจารณาทิศทางการจัดการศึกษาของไทยในอนาคตย่อมต้องพิจารณาจาก (ร่าง) พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ โดยคาดว่าจะสามารถนำมาใช้บังคับเพื่อดำเนินการจัดการศึกษาได้ในระยะ อันใกล้นี้ หากพิจารณาจากร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ กล่าวได้ว่ามีความเปลี่ยนแปลงอยู่ หลายประการ ซึ่งสาระสำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นการกำหนดทิศทางใหม่ของการจัดการศึกษาใน อนาคตของไทยได้เป็นอย่างดี

ในบทความนี้จึงมุ่งพิจารณาประเด็นที่มีความแตกต่างจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยจะนำเสนอกรอบแนวคิดของการร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ ในประเด็นที่มีความแตกต่างกัน พร้อมการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไป โดยจะนำเสนอตามที่กำหนดไว้กำหนดไว้ในหมวด 1 วัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563, หน้า 3-4)

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคคลให้มีความสมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ มีทักษะการเรียนรู้ ทักษะอาชีพ และทักษะชีวิตที่สอดคล้องและเท่าทันพัฒนาการของโลก มีโอกาสพัฒนาความถนัดของตนให้เกิดความ เชี่ยวชาญได้ มีสำนึกในความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และสามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นได้อย่างผาสุก

มาตรา 7 การดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามมาตรา 6 ต้องพัฒนา ฝึกฝน และบ่มเพาะให้ ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่ดี ก่อเกิดเป็นสมรรถนะที่นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตและการ ทำงานได้อย่างบูรณาการกัน

มาตรา 8 ในการพัฒนา ฝึกฝน และบ่มเพาะให้ผู้เรียนมีสมรรถนะตามมาตรา 7 ต้องดำเนินการให้ บรรลุเป้าหมายตามระดับช่วงชั้น ดังต่อไปนี้

(1) ช่วงวัยที่หนึ่ง ตั้งแต่แรกเกิดจนมีอายุครบหนึ่งปี ต้องได้รับการเลี้ยงดูให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์ การพัฒนาทางอารมณ์ และการกระตุ้นการรับรู้ทางประสาทสัมผัสให้สามารถเรียนรู้ในการช่วยเหลือตนเองและ สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ตามวัย

(2) ช่วงวัยที่สอง เมื่อมีอายุเกินหนึ่งปีจนถึงสามปี นอกจากต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ตาม (1) แล้ว ต้องฝึกฝนให้ช่วยเหลือตนเองได้มากขึ้น เรียนรู้ผ่านการเล่น การสังเกต และการมีปฏิสัมพันธ์กับ ผู้อื่น และสภาพแวดล้อม เรียนรู้การพูดและการสื่อสารที่ดี เรียนรู้การสร้างวินัย เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น เริ่มรู้จักพ่อแม่ และเริ่มซึมซับวัฒนธรรมไทยพื้นฐาน

(3) ช่วงวัยที่สาม เมื่อมีอายุเกินสามปีจนถึงหกปี นอกจากต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม (2) แล้ว ต้องฝึกฝนให้เกิดสมาธิอย่างต่อเนื่อง ควบคุมอารมณ์ได้ สามารถใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่และมัดเล็ก

เริ่มรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง รู้จักระมัดระวังภัยอันตราย ชื่อสัตย์สุจริต มีวินัย เคารพกฎกติกา เห็นคุณค่าและมั่นใจในตนเอง รับรู้ความเห็นต่าง เข้าใจและเห็นใจผู้อื่น ช่วยเหลือบิดามารดาหรือผู้ปกครองและผู้อื่นตามกำลังความสามารถ รู้จักความสำคัญของอาชีพที่สุจริต เริ่มรู้จักริเริ่มสร้างสรรค์ รับรู้ถึงความงามทางศิลปะ เข้าใจในสิ่งรอบตัว มีทักษะการคิดพื้นฐาน สามารถสังเกต จัดกลุ่ม เปรียบเทียบ และแยกแยะได้ตามวัย รู้จักใช้เหตุผล เข้าใจการนับจำนวนและอักษรภาษาไทย รู้จักสังคมไทย วัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นไทยและเริ่มเรียนรู้เกี่ยวกับโลกซึ่งรวมถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

(4) ช่วงวัยที่สี่ เมื่อมีอายุเกินหกปีจนถึงสิบสองปี นอกจากต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม (3) อย่างต่อเนื่องและในระดับที่สูงแล้ว ต้องฝึกฝนให้มีทักษะบริหารจัดการตนเอง ดูแลสุขภาพทั้งกายและจิตของตนเอง เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงของของร่างกาย รู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีจิตอาสา ภาควุมใจในความเป็นไทย ชิมซับในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รับรู้ถึงความงามของธรรมชาติ มีนิสัยในการสังเกตและใฝ่รู้ มีทักษะในการเรียนรู้ รู้จักและรู้เท่าทันในการใช้เทคโนโลยีหาความรู้ รู้จักคิดและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์และมีเหตุผล รู้จักการวางแผนล่วงหน้า รู้จักวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา รักการทำงานเป็นหมู่คณะ มีทักษะในการอ่าน เขียน และใช้ภาษาไทย มีความฉลาดรู้ทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาการคำนวณ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศในชีวิตประจำวัน มีความรู้เกี่ยวกับประเทศไทย ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของชนชาติไทยและประเทศเพื่อนบ้าน มีความรู้ในภาพกว้างของโลกและพัฒนาการของเทคโนโลยี รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเริ่มหาช่องทางในการประกอบอาชีพ

(5) ช่วงวัยที่ห้า เมื่อมีอายุเกินสิบสองปีจนถึงสิบห้าปี นอกจากต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม (4) อย่างต่อเนื่องและในระดับที่สูงขึ้นแล้ว ต้องฝึกฝนให้รู้จักพัฒนาสุขภาพกาย ควบคุมอารมณ์ เข้าใจในพัฒนาการของสมองวัยรุ่น รับผิดชอบที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้ความถนัดและเชื่อมั่นในความสามารถของตน เรียนรู้ที่จะตัดสินใจและวางแผนชีวิต ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย สามารถแก้ปัญหาชีวิตที่ซับซ้อนขึ้น ยึดมั่นในจริยธรรม เชื่อมมั่นและเข้าใจการดำรงความเป็นไทย สามารถสื่อสารภาษาไทยที่สมบูรณ์ รู้และเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้ ชาบซึ้งในความงามของศิลปะและธรรมชาติ เรียนรู้การดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ใฝ่รู้และมีทักษะในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของโลก ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างสร้างสรรค์ สามารถคิดในเชิงสังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ภาษาต่างประเทศเป็นสื่อในการเรียนรู้ เข้าใจในพื้นฐานเกี่ยวกับเศรษฐกิจและการเงิน มีความรู้ในศาสตร์และสมรรถนะ สามารถเลือกเส้นทางการศึกษาต่อหรือเส้นทางอาชีพและการทำงานได้

(6) ช่วงวัยที่หก เมื่อมีอายุเกินสิบห้าปีจนถึงสิบแปดปี นอกจากต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม (5) อย่างต่อเนื่องและในระดับที่สูงขึ้นแล้ว ต้องฝึกฝนให้ดูแลตนเองได้อย่างสมบูรณ์ แสวงหาความรู้และข้อมูลให้ทันการณ์ รู้วิธีตรวจสอบข้อมูลและสถานการณ์ที่ถูกต้อง ยึดมั่นในหลักคุณธรรม ขยันอดทน และไม่ท้อ พร้อมปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหา เข้าใจบทบาทของประเทศไทยในสังคมโลก และรู้ภาษาต่างประเทศในระดับที่สามารถเจรจาต่อรองและแสวงหาความรู้ได้อย่างคล่องแคล่ว โดยได้แยกความหมายออกเป็น 2 ด้าน ในแต่ละด้านต้องบรรลุเป้าหมาย ดังต่อไปนี้

(ก) เป้าหมายด้านการประกอบอาชีพ มีความพร้อม ความรู้ หรือฝีมือในการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านตามที่ตนเองถนัด หรือเริ่มประกอบกิจกรรมของตนเอง รู้หลักต้นทุน และการตลาดเบื้องต้น รู้จักใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของตน

(ข) เป้าหมายด้านการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา มีทักษะและความรู้ในวิชาพื้นฐานในสาขาที่ตนถนัดและประสงค์จะศึกษาต่อ

(7) ช่วงวัยที่เจ็ด การศึกษาในระดับอุดมศึกษาหรือทักษะอาชีพขั้นสูง นอกจากต้องดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตาม (6) อย่างต่อเนื่องและในระดับสูงขึ้นแล้ว ต้องฝึกฝนให้รู้จักแสวงหาความสุขสงบทางจิตใจ เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง เคารพกฎกติกาอย่างเคร่งครัด เป็นปฏิปักษ์ต่อการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ มีความกล้าหาญที่จะแสดงออกในทางที่ถูกต้องชอบธรรม มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อปัญหาของบ้านเมืองและสังคม มีทักษะในการค้นคว้าและแสวงหาความรู้เพิ่มเติม แกไขอุปสรรคหรือสถานการณ์ที่เลวร้ายได้ มีความรู้ในเรื่องภาษาต่างประเทศในระดับที่ใช้ประกอบอาชีพได้ และเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่ตนศึกษา สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงาน สร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ หรือสร้างความรู้ใหม่ขึ้นได้

การจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงพัฒนาการของร่างกายและจิตใจของผู้เรียนตามระดับช่วงวัย โดยเฉพาะในช่วงวัยที่สี่ให้เริ่มเน้นความรู้ทางวิชาการหรือทักษะเฉพาะทางตามความสนใจในช่วงหลังจากอายุแปดปีเป็นต้นไป ให้คณะกรรมการกำหนดนโยบายกำหนดรายละเอียดในการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในแต่ละช่วงวัยตามวรรคหนึ่ง ให้เหมาะสมกับระดับอายุในช่วงวัยนั้น

ในกรณีมีความจำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการของโลก การรู้เท่าทันเทคโนโลยี และความต้องการของประเทศ คณะกรรมการนโยบายโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีจะเพิ่มเติมหรือปรับปรุงเป้าหมายตามวรรคหนึ่งก็ได้

ทิศทางของการจัดการศึกษาในอนาคต

จากวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่กล่าวมานี้ กล่าวได้ว่าเป็นทิศทางของการจัดการศึกษาในอนาคต หากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้มีการประกาศใช้บังคับ แม้ว่าเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของมาตรา 6 มีความใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แต่สิ่งที่เป็นความเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ สาระที่กำหนดไว้ในมาตรา 8 โดยมีการแบ่งช่วงวัยของผู้เรียนออกเป็น 7 ช่วงวัย ได้มีการกำหนดให้จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละช่วงวัยไว้อย่างละเอียด และที่สำคัญที่สุด คือ การกำหนดให้มีการจัดการศึกษา ตั้งแต่แรกเกิดให้กับผู้เรียน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งใหม่ เพราะเท่าที่ผ่านมา การจัดการศึกษาของประเทศไทยดำเนินการ ตั้งแต่ระดับอนุบาลเป็นต้นไป แต่เมื่อมีการกำหนดให้ต้องจัดการศึกษา ตั้งแต่แรกเกิด ภาระการให้การศึกษาคงต้องมีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาร่วมรับผิดชอบมากขึ้น การผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาจะต้องมีหลักสูตรที่กว้างขวางขึ้น

การกำหนดไว้ในมาตรา 8 นี้แม้ว่าจะมีรายละเอียดแต่ปัญหาที่ยังเป็นที่ถกเถียงและเป็นข้อกังวล คือ แนวทางในการจัดการศึกษาจะมุ่งเน้นการจัดการศึกษา ตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงระดับอุดมศึกษา เสมือนหนึ่งว่าไม่ให้ความสำคัญกับแนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 คือ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงกลุ่มของผู้ที่ขาดโอกาสทางการศึกษา หรือผู้ที่มีความเป็นเลิศต้องการศึกษาพิเศษเฉพาะทาง ทำให้บุคคลกลุ่มนี้ขาดความชัดเจนและโอกาสที่จะได้รับการศึกษา

โดยอาจสรุปได้ว่า แม้จะมีการกำหนดการศึกษาไว้ถึง 7 ช่วงวัยของการศึกษา แต่มีการละเลยคนบางกลุ่มโดยเฉพาะในกลุ่มที่อาจจะขาดโอกาสทางการศึกษาในวัยเด็ก ประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งอีกประเด็นหนึ่ง คือ เมื่อมีการกำหนดรายละเอียดไว้ในแต่ละช่วงวัยปัญหาที่ต้องตามมาอย่างแน่นอน คือ การจัดทำหลักสูตรตลอดจนการเตรียมความพร้อมให้กับครูผู้จะทำหน้าที่ในการจัดการศึกษา รวมไปถึงกระบวนการจัดการศึกษา

และการวัดประเมินผล ซึ่งในที่สุดจะกลายเป็นการดำเนินการในเชิงปริมาณเป็นการดำเนินการไปในท่ามกลางปัญหาที่รัฐยังไม่มีความพร้อมและกระทรวงศึกษาธิการเองในฐานะเจ้าภาพหลักในการจัดการศึกษา ปัจจุบันต้องยอมรับว่ายังไม่สามารถจัดการศึกษาให้เป็นที่พึงพอใจของทุกภาคส่วน ภารกิจหลายส่วนที่กำหนดไว้เป็นเรื่องใหม่สำหรับกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งหากแนวทางดังกล่าวถูกกำหนดไปใช้จริง การเตรียมความพร้อมเพื่อดำเนินการคงจะเป็นปัญหาเร่งด่วน และที่สำคัญคงจะต้องใช้เวลาในการเตรียมความพร้อมในด้านของบุคลากร หลักสูตร และการวัดประเมินผลอย่างมาก

ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่กำหนดไว้ในร่างตามมาตรา 20 คือ ให้องค์กรของรัฐบาลที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ จัดให้มีสถานศึกษาของรัฐเพื่อจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามมาตรา 8 วรรคหนึ่ง (2) (3) (4) (5) และ (6) ให้เพียงพอมีสภาพและสิ่งแวดล้อมและสถานะที่ปลอดภัยโดยคำนึงถึงจำนวนและสภาพของผู้เรียน ระยะเวลา หรือการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ประกอบกับสถานศึกษาที่ภาคเอกชนได้จัดให้มีขึ้นอยู่แล้ว

สถานศึกษาของรัฐตามวรรคหนึ่งต้องจัดให้สอดคล้องและเหมาะสมกับระบบการศึกษาที่จะจัดให้มีขึ้น โดยต้องมีสถานที่ อุปกรณ์การศึกษาของครูและบุคลากรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่ครบถ้วนตามความจำเป็นโดยคำนึงถึงการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีประกอบด้วยอุปกรณ์การศึกษาตามวรรคสอง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีหรือห้องปฏิบัติการสถานศึกษาของรัฐอาจร่วมการเป็นเจ้าของและใช้ร่วมกันได้ ไม่ว่าสถานศึกษานั้นจะเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดส่วนราชการเดียวกันหรือต่างกัน และให้มีอำนาจอนุญาตให้ผู้เรียนที่เรียนตามมาตรา 11 วรรคหนึ่ง (2) เข้าใช้ประโยชน์ได้ตามที่เห็นสมควร สถานศึกษาของรัฐตามวรรคหนึ่ง รัฐเป็นนิติบุคคลได้ตามที่กฎหมายกำหนด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563, หน้า 10)

เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้ว (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษาฉบับใหม่ มีหลายประเด็นที่เป็นสาระสำคัญใหม่ที่มีการกำหนดไว้ในร่างพระราชบัญญัตินี้ เป็นเนื้อหาที่มีรายละเอียดมาก ซึ่งอาจนำไปเพิ่มเติมไว้ในกฎหมายเฉพาะด้าน สาระของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติควรเป็นการกำหนดหลักการสำคัญที่เป็นแนวทางให้การจัดการศึกษามีทิศทางที่ชัดเจนในการดำเนินการเท่านั้น

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่ง คือ การกำหนดว่าสถานศึกษาของรัฐเป็นนิติบุคคลได้ตามที่มีกฎหมายกำหนด ซึ่งหมายความว่า สถานศึกษาของรัฐโดยภาพรวมจะไม่มีสภาพเป็นนิติบุคคล ยกเว้นแต่สถานศึกษาที่มีกฎหมายกำหนด ในประเด็นของสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลนั้น ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นประเด็นที่มีการแสดงความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง และเป็นข้อสรุปว่า ความเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 34 ให้จัดระเบียบบริหารราชการของเขตพื้นที่การศึกษาดังนี้ (1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (2) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นการแบ่งส่วนราชการภายใน ตามข้อ (2) และอำนาจหน้าที่ของสถานศึกษา หรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่นให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษากำหนด มาตรา 35 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม มาตรา 34 (2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียนมีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อมีการยุบเลิกสถานศึกษาตามวรรคหนึ่งให้ความเป็นนิติบุคคลสิ้นสุดลง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563, หน้า 45-46)

ประเด็นที่ผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่สรุปตรงกัน คือ ทุกวันนี้สถานศึกษายังไม่มีสภาพความเป็นนิติบุคคล เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของสถานศึกษายังเป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย ที่กำหนดไว้เพื่อให้โรงเรียนต้องปฏิบัติงานตามที่หน่วยงานต้นสังกัดสั่งการ ดังที่ สญาญ์ ธีระวิชิตระกูล (2555) ที่ทำการศึกษาปัญหาความเป็น

นิติบุคคลของสถานศึกษาภายใต้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

1. ข้อดีที่สนับสนุนการเกิดสถานศึกษานิติบุคคลมีหลายประการ แต่ในขณะเดียวกันได้พบปัญหาและผลกระทบที่เกิดหรืออาจเกิดจากการที่สถานศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคลหลายประการเช่นกัน โดยสรุป คือ ความเป็นสถานศึกษานิติบุคคลเกิดขึ้นตามมาตรา 53 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 แต่ทั้งนี้ กฎหมายดังกล่าวยังขาดความชัดเจน เพราะมิได้ระบุรายละเอียดเพิ่มเติมใดๆ ถึงความเป็นนิติบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอ โดยเฉพาะเรื่องของขนาดสถานศึกษาซึ่งควรต้องระบุเป็นเงื่อนไขของการเป็นนิติบุคคล

2. การบริหารงานภายในสถานศึกษาพบว่ามีปัญหาทั้ง 4 ด้าน ในระดับที่แตกต่างกันไปซึ่งด้านที่พบปัญหามากที่สุด คือ ด้านการบริหารงานบุคคลและการบริหารงบประมาณ เนื่องจากในการบริหารงาน 2 ด้านดังกล่าวกฎหมายยังมิได้มีการมอบอำนาจมาให้สถานศึกษาที่จะมีอำนาจดำเนินการได้โดยตรง เพราะอำนาจที่มอบมายังคงถูกรวมศูนย์อยู่ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเช่นเดิม การมอบอำนาจลงมาให้สถานศึกษาจึงเป็นเพียงการมอบอำนาจเฉพาะเรื่องที่อาศัยคำสั่งเป็นเรื่องๆ มิใช่การมอบอำนาจเป็นการทั่วไปในลักษณะที่จะสามารถดำเนินการตัดสินใจบริหารสถานศึกษานิติบุคคลเป็นงานประจำได้ แต่สำหรับปัญหาการบริหารงานภายในสถานศึกษาที่เหลืออีก 2 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการและการบริหารงานทั่วไป ในภาพรวมพบว่ามีปัญหาในระดับที่ไม่มาก

3. สำหรับปัญหาความรับผิดชอบของสถานศึกษานิติบุคคลในกรณีที่อาจถูกฟ้องร้อง เนื่องจากสถานศึกษามีฐานะเข้าเป็นคู่ความในคดีต่างๆ ได้ พบว่า มีความเสี่ยงที่อาจถูกฟ้องร้องในคดีปกครองมากที่สุด เนื่องจากกฎหมายให้สิทธิการใช้อำนาจปกครองได้ และผู้อำนวยการสถานศึกษาจะมีการทำนิติกรรมทางปกครองอยู่ตลอดเวลา

4. แนวทางแก้ปัญหาที่ควรจะเป็น คือ ควรเพิ่มเติมเนื้อหาของมาตรา 53 โดยกำหนดให้ขนาดสถานศึกษาหรือจำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการให้สถานะความเป็นนิติบุคคลและระบุอำนาจหน้าที่ของการบริหารภายในสถานศึกษาทั้ง 4 งานหลัก ที่ต้องการให้มีการกระจายอำนาจเพิ่มเติมลงไปในมาตรา 35 และรองรับความเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพให้กับสถานศึกษานิติบุคคลไว้ในวรรคท้ายของมาตรา 35 ตามพระราชบัญญัตินี้เป็นเนื้อหาที่มีรายละเอียดมาก ซึ่งควรจะกำหนดไว้ในกฎหมายเฉพาะด้าน ด้วยราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติควรจะเป็นการกำหนดหลักการสำคัญที่จะเป็นแนวทางให้การจัดการศึกษามีทิศทางที่ชัดเจนซึ่งมักกำหนดเป็นสาระสำคัญในลักษณะประเด็นหลัก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556, หน้า 1-2) ได้จัดทำคู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล ด้วยการกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลมีเป้าหมายเพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง คล่องตัว สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นอิสระ แต่สถานศึกษานิติบุคคลในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มีพระราชบัญญัติจัดตั้งสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลและไม่มีกลไกทางกฎหมายที่กำหนดให้ดำเนินการโดยเฉพาะ เพียงแต่อาศัยอำนาจจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงขึ้นไปมอบอำนาจให้สถานศึกษาทำให้กระบวนการบริหารจัดการยังคงอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือต้องผ่านความเห็นชอบหรือการอนุมัติของคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาตามเงื่อนไขที่มีการมอบอำนาจจึงเป็นเหตุให้สถานศึกษาไม่มีอำนาจในการตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ นอกจากนี้ จากรายงานสรุปผลความคิดเห็นของผู้บริหาร

สถานศึกษา ยังพบว่า ขาดการรับรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์การให้อิสระ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษานิติบุคคลที่มีอยู่ไม่ได้เอื้อต่อความเป็นอิสระ กฎระเบียบที่วางไว้ขาดความยืดหยุ่น ไม่เพียงพอ ไม่เหมาะสม ซึ่งเป็นอุปสรรคของการบริหารสถานศึกษานิติบุคคลอย่างชัดเจน

ดังนั้น แม้ว่าในกฎหมายสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่งเป็นนิติบุคคล แต่การเป็นนิติบุคคลเป็นเพียงในนามเท่านั้นไม่ได้มีความเป็นนิติบุคคลอย่างแท้จริง มิได้มีกลไกเพื่อรองรับอำนาจหน้าที่ในฐานะนิติบุคคลของสถานศึกษาได้เลย มีเพียงข้อบัญญัติรองรับสถานะทางกฎหมายให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคลเท่านั้น สถานศึกษาไม่มีอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาด้วยตนเองยังคงต้องบริหารงานภายใต้อำนาจที่รับมอบจากปลัดกระทรวงศึกษาธิการและเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น และเมื่อพิจารณาจากความหลากหลายของสถานศึกษาที่มีความแตกต่างกัน ทั้งขนาดของสถานศึกษา จำนวนนักเรียน จำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษา ตลอดจนลักษณะภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นทำให้สถานศึกษาเกิดความไม่คล่องตัวในการบริหาร และยังส่งผลต่อคุณภาพในการจัดการศึกษาอีกด้วย

การเป็นนิติบุคคลมีความสำคัญอย่างไรต่อการจัดการศึกษาในอนาคต ความเป็นนิติบุคคลที่กล่าวถึงนี้เป็นนิติบุคคลในรูปแบบที่เคยเป็นมาหรือไม่ หากเป็นรูปแบบเดิมความเป็นนิติบุคคลไม่มีความหมายอะไร เพราะไม่ได้มีการใช้ความเป็นนิติบุคคลอย่างแท้จริง โรงเรียนยังคงเป็นหน่วยงานสนองนโยบายและแนวทางการดำเนินงานที่มีการสั่งการมาจากต้นสังกัด การดำเนินงานของโรงเรียนเป็นการปฏิบัติงานประจำ ส่วนการประเมินผลงานพิจารณาว่าตอบสนองนโยบายได้มากน้อยเพียงใด โรงเรียนคุณภาพ คือ โรงเรียนที่มีหลักฐานแสดงผลการปฏิบัติงานตามนโยบายได้ดีที่สุด จากที่กล่าวมาแสดงว่า การเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษามีความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา เพราะเมื่อความก้าวหน้าของโลกที่ผ่านทางเทคโนโลยีมีความรวดเร็วและรุนแรง การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรวดเร็วในระดับที่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และที่สำคัญกว่านั้น คือ การศึกษาจะต้องสามารถพัฒนาคนให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ในการที่จะเลือกรับ เลือกใช้สิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น ต้องเป็นผู้ที่มีทั้งความรู้และคุณธรรม เป็นผู้ที่อยู่ร่วมกับผู้อื่นและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในลักษณะของ “ผู้ให้และผู้รับ” (Take and Give) ที่ดี คือ ให้เมื่อตัวเองพร้อม รับเมื่อตัวเองด้อยกว่า

ประเด็นที่เป็นความจริงของสถานศึกษาในประเทศไทยคือความเหลื่อมล้ำกัน ความไม่เท่าเทียมกันของสถานศึกษา ดังนั้น การกำหนดนโยบายหรือแนวทางใดๆ ที่ส่วนกลางกำหนดมาเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการ แม้ว่าจะเป็นแนวทางการพัฒนาที่ดีหากพิจารณาโดยภาพรวม แต่หากพิจารณาในรายละเอียดแบบแยกส่วน พบว่า หลายประเด็นไม่เหมาะสมกับสถานศึกษาบางแห่งที่อาจมีความพร้อมสูงกว่าสิ่งที่ส่วนกลางกำหนดให้ดำเนินการ หรือบางแห่งยังต้องพัฒนาอีกนานกว่าจะไปถึงเป้าหมายที่กำหนดมา แต่ทุกสถานศึกษาจำเป็นต้องปฏิบัติตามนโยบาย

ดังนั้น การเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาที่มีความพร้อมและมีความต้องการที่จะดำเนินการตามศักยภาพของสถานศึกษาจึงเป็นช่องทางสำคัญที่จะทำให้การศึกษาสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรวดเร็วตามความต้องการของผู้เรียนอย่างแท้จริง ความเป็นนิติบุคคลนั้นต้องเป็นนิติบุคคลอย่างสมบูรณ์แบบ คือ ต้องให้อำนาจและหน้าที่กับผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการของสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดต้องทำหน้าที่สนับสนุนทรัพยากร ติดตามประเมินผล โดยใช้กระบวนการที่เป็นหลักเกณฑ์ร่วมกันที่สร้างขึ้นมาระหว่างหน่วยงานสำหรับติดตามประเมินผลกับสถานศึกษา เพราะที่ผ่านมาเน้นเกณฑ์การประเมินคุณภาพการบริหาร

สถานศึกษามักเป็นการสร้างภาระทางการจัดทำเอกสารให้กับสถานศึกษาเป็นการประเมินคุณภาพสถานศึกษาที่พิจารณาจากเอกสาร เป็นการประเมินขั้นตอนการดำเนินงานจึงมีคำกล่าวกันว่า คุณภาพการศึกษาเกิดจากกระดาษที่เขียนรายงาน เป็นภาระหนักสำหรับสถานศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดเล็กและผลการประเมินที่ออกมาไม่ส่งผลใดๆ กับคุณภาพการดำเนินงานที่แท้จริง กระบวนการประเมินที่น่าจะเหมาะสมที่สุดควรเป็นการประเมินที่มาจากผู้รับบริการของสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ใกล้ชิดกับคุณภาพการดำเนินงานของสถานศึกษา คือ ผู้เรียนและผู้ปกครอง เพราะเป็นผู้ตัดสินใจและเชื่อมั่นในคุณภาพของสถานศึกษา

สิ่งที่การจัดการศึกษาของทุกประเทศจะต้องคำนึงถึงในการให้การศึกษากับเยาวชนของชาติในปัจจุบันและอนาคตที่ผ่านมา การศึกษามีหน้าที่ต่อการสร้างความเป็นอัตลักษณ์ของชาติตน ซึ่งปัจจุบันความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชาติจะต้องเกิดจากการยอมรับร่วมกันของคนในชาติ เพราะทุกชาติทั่วโลกในปัจจุบันมีลักษณะความเป็นชาติที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรม (Multi-Culture) ดังนั้น การหาอัตลักษณ์ของชาติอาจจะต้องยกเอาความเป็นพหุวัฒนธรรมมาเป็นอัตลักษณ์ของชาติ และประเด็นสำคัญที่สุด คือ ต้องได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ของประเทศ คงไม่สามารถกำหนดอัตลักษณ์จากคนเพียงกลุ่มเดียว เพราะจะได้รับการต่อต้านและอาจเป็นต้นเหตุของความแตกแยกได้เป็นอย่างมาก

อีกประการหนึ่งที่การศึกษายุคปัจจุบันและอนาคตต้องจัดให้มีขึ้น คือ ความเป็นสากล เพราะยุคโลกาภิวัตน์ เป็นต้น กำหนดให้คนต้องติดต่อสัมพันธ์กันในระดับนานาชาติ ไม่มีชาติใดที่จะสามารถดำรงตนด้วยการไม่ติดต่อสัมพันธ์กับชาติอื่น หรือที่เรียกว่า นโยบายปิดประเทศเพื่อความมั่นคง การศึกษาจึงต้องสร้างความเป็นการศึกษาสากล ทั้งรูปแบบของการจัด ระบบการจัด รวมถึงมาตรฐาน หรือคุณภาพของการศึกษา ซึ่งปัจจุบันมีการเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาในอนาคต โดยแนวคิดที่ได้รับการยอมรับเป็นจำนวนมาก คือ แนวทางที่เรียกว่า “แนวทางการสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21W (21st Century Skills) ที่เรียกย่อๆ ว่า “3R 7C” ตามแนวคิดของกลุ่ม P21 ซึ่งได้มีการจัดตั้งขึ้นมาในอเมริกา ตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 ซึ่งนักวิชาการและนักการศึกษาของไทยได้มีการศึกษาและนำมาขยายผล แม้จะมีการปรับเปลี่ยนบ้างแต่ยังคงเป็นไปตามกรอบของแนวคิดหลัก จึงขอนำมาเสนอเพียงย่อๆ ดังนี้

3R คือ Reading การอ่าน Riting การเขียน และ Rithmatics การคิดคำนวณ ซึ่งแนวคิดของ 3R นี้กล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดความเชื่อของการจัดการศึกษาที่คงอยู่มาตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของการจัดการศึกษา เพียงแต่นิยามของคำทั้งสามนี้มีการเพิ่มเติมความหมายให้มีความทันสมัยขึ้นตลอดมา

สำหรับ 7C ที่เรียกว่า “7 ทักษะของพลโลกในศตวรรษที่ 21” (Bellanca & Brandt, 2010 อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563, หน้า 6) มีดังนี้

1. ด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Computing & ICT Literacy)
2. ด้านความอยากรู้อยากเห็นและการมีจินตนาการ (Curiosity & Imagination)
3. ด้านความคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving)
4. ด้านการผลิตและนวัตกรรม (Production & Innovation)
5. ด้านการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน (Communication & Collaboration)
6. ด้านความร่วมมือและการเป็นผู้มีจิตวิญญาณของผู้ประกอบการ (Corporate & Entrepreneurial Spirit)
7. ด้านการข้ามวัฒนธรรมและความระมัดระวังในระดับโลก (Cross-Culture & Global Awareness)

ทักษะทั้ง 2 กลุ่มนี้เป็นทักษะที่การศึกษาจะต้องจัดให้มีขึ้นในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Basic Education) ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาที่ทุกคนมีสิทธิเข้าถึงได้และการศึกษาในระดับนี้ต่อไปจะเป็นการศึกษาที่เป็นหลักของทุกคนที่ต้องได้รับ แต่แนวคิดของการจัดการศึกษาในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงจากการนับจำนวนปีที่เข้ารับการศึกษาว่า เมื่อเรียนครบตามจำนวนปีที่กำหนดและสอบผ่านเกณฑ์การวัดและประเมินผลแล้วจึงจะจบการศึกษามาเป็นการประเมินสมรรถนะ (Competencies) ของผู้เรียน หมายความว่า ผู้ใดมีสมรรถนะผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ถือว่า จบการศึกษาได้โดยไม่ต้องมาเสียเวลาเรียนในสิ่งที่มีความรู้มีสมรรถนะนั้นๆ แล้วสามารถไปเรียนรู้ในสิ่งที่ตนมีความต้องการ หรือสิ่งที่ตนเองยังมีสมรรถนะในด้านนั้นไม่มากพอ เมื่อเราเชื่อในความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะในด้านของศักยภาพทางสมอง เราจึงควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีศักยภาพก้าวต่อไปข้างหน้า ไม่จำเป็นต้องรอเวลาเพื่อให้ครบกำหนดและในขณะเดียวกันบางคนอาจจะต้องใช้เวลาเรียนมากกว่าคนอื่น

ดังที่มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563, หน้า 8) ซึ่งสาระสำคัญของมาตรานี้ หากได้นำมาเป็นทิศทางในการจัดการศึกษาจะช่วยให้การศึกษาของไทยสนองตอบผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันในด้านความสามารถ ธรรมชาติและศักยภาพ และจะช่วยให้กิจกรรมการจัดการศึกษาเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจและท้าทายผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการจัดกิจกรรมต่างๆ แต่ที่ผ่านมาไม่มีการนำสาระสำคัญที่กำหนดไว้มาดำเนินการให้เป็นรูปธรรมแต่อย่างใดจึงทำให้สถานศึกษาแต่ละแห่งต้องจัดทำหลักสูตร หรือสร้างกิจกรรมที่จะเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียนตามแนวทางที่สถานศึกษามีความต้องการ หรือสถานศึกษามีความพร้อมที่จะดำเนินการ ส่วนสถานศึกษาที่ไม่พร้อมคงดำเนินการไปตามปกติจึงเกิดความไม่เท่าเทียมขึ้นอย่างมากในระบบการศึกษาของประเทศ

ผู้เรียนในอนาคตหากสามารถเลือกเรียนในสิ่งที่ตนต้องการและเห็นว่าเป็นประโยชน์กับชีวิตของตน ผู้เรียนจะไม่ต้องทนเรียนในสิ่งที่ตนไม่ต้องการ หลักสูตรการศึกษาในอนาคตจึงควรมีความหลากหลายสามารถสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง แม้แต่ วิชาที่ปัจจุบันเรียกว่า “วิชาความเป็นมนุษย์” หรือวิชาศึกษาทั่วไปคงจะต้องมีลักษณะของการเปิดกว้างว่า ผู้เรียนต้องการเรียนในวิชาการด้านใด คงไม่สามารถบังคับให้ทุกคนเรียนเหมือนกันหมด เหมือนกระบวนการผลิตในระบบอุตสาหกรรมได้อีกต่อไป ซึ่งปัจจุบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยเริ่มเปิดทางให้กับผู้เรียนที่เรียกว่า การศึกษาในระบบคลังหน่วยกิต โดยมีการออกประกาศของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง แนวทางการดำเนินงานระบบคลังหน่วยกิตระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2562 โดยกำหนดความหมายว่า 1) ระบบคลังหน่วยกิต หมายถึง ระบบและกลไกในการเทียบโอนความรู้ความสามารถและ/หรือสมรรถนะที่ได้จากการศึกษา ในระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และจากประสบการณ์บุคคลมาเก็บสะสมไว้ในคลังหน่วยกิตสถาบันอุดมศึกษา 2) ค่าหน่วยกิต หมายถึง ระบบทะเบียนสะสมหน่วยกิตสำหรับผู้เรียนที่เข้าศึกษารายวิชาต่างๆ ในหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรฝึกอบรม หรือหลักสูตรระยะยาว ในระดับอนุปริญญาหรือปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาที่จะไว้สำหรับการจัดการศึกษาและที่ได้จากการเทียบโอนในระบบคลังหน่วยกิต โดยจัดให้มีหลักฐานการสะสมหน่วยกิต อาทิ สมุดสะสมหน่วยกิต แฟ้มสะสมงานแบบอิเล็กทรอนิกส์ ออนไลน์ และฝากในคลังหน่วยกิตของสถาบันอุดมศึกษา (ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง

แนวทางการดำเนินงานระบบคลังหน่วยกิตระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2562, 2562, หน้า 32) ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวทางที่เป็นทางเลือกใหม่ให้กับผู้เรียนที่ต้องการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนมีความต้องการและเป็นประโยชน์อย่างแท้จริง แต่มีเงื่อนไขที่ตั้งเป็นข้อพิจารณาไว้ ณ ที่นี้ คือ มาตรฐานของการประเมินเพื่อการเทียบความรู้จะต้องเป็นมาตรฐานที่มุ่งเน้นคุณภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง หากไม่มีมาตรฐานที่น่าเชื่อถือ ระบบนี้จะเป็นช่องทางให้สถาบันที่ขาดคุณธรรมนำไปใช้เป็นช่องทางหารายได้จะทำให้แนวทางที่ดีกลายเป็นความล้มเหลวของการศึกษาไปอีกช่องทางหนึ่ง

ประเด็นสุดท้ายของบทความนี้ต้องการเสนอแนวทางเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายทางการศึกษาในอนาคตว่าเท่าที่ผ่านมาการศึกษาของไทยยังอยู่กับที่ตลอดมานั้น ปัญหาสำคัญประการหนึ่ง คือ การกำหนดนโยบายทางการศึกษาของไทยเปลี่ยนแปลงบ่อยมาก จนกระทั่งไม่สามารถจะดำเนินการไปสู่เป้าหมายปลายทางได้ เช่น แนวทางเกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก กว่า 30 ปีที่มีการกล่าวถึงประเด็นนี้ทุกวันนี้คงยังอยู่กับปัญหาเดิมว่าจะยุบหรือไม่ ปัญหาการบริหารโรงเรียนระดับประถมศึกษากับมัธยมศึกษาควรแยกออกจากกันหรือรวมกัน การจัดการศึกษาโดยภาคเอกชน และโรงเรียนนิติบุคคล รวมไปถึงจุดเน้นของการจัดการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงจนหน่วยปฏิบัติตามไม่ทัน นักการศึกษา หรือผู้ที่ต้องการเห็นคุณภาพการจัดการศึกษาของไทยในอนาคตก้าวไปอย่างทัดเทียมกับอารยประเทศจะต้องมีความมั่นคงและกล้ายืนหยัดต่อเส้นทางที่มีความเชื่อมั่นว่าเป็นเส้นทางแห่งคุณภาพของการจัดการศึกษาในอนาคต

การกำหนดนโยบายทางการศึกษาจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่เกิดจากการศึกษา การทำความเข้าใจต่อหลักความคิด ความเชื่อ ซึ่งมีที่มาจากงานวิชาการ ควรเลิกการกำหนดนโยบายแบบกลางคืนฝัน กลางวันมากำหนดนโยบาย ไม่มีที่ไปที่มาของนโยบาย เพียงแต่เป็นความคิดของผู้มีอำนาจและคาดว่าจะใช้ พอผู้กำหนดนโยบายหมดอำนาจไปนโยบายก็ไปพร้อมกับผู้นั้น ผู้มีอำนาจต่อมาคิดนโยบายใหม่จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องของนโยบาย ผู้ปฏิบัติงานในสนาม คือ หน่วยงานระดับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาจึงต้องรอที่จะสนองนโยบายอยู่ตลอดเวลา งานหลักของสถานศึกษาจึงกลายเป็นการสนองนโยบาย โดยไม่ได้สนใจว่านโยบายดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนหรือไม่ การกำหนดนโยบายที่ผู้กำหนดมองเห็นผลประโยชน์ตอบแทนของตนเอง หรือหมู่คณะในทางธุรกิจ สิ่งเหล่านี้ คือ อุปสรรคสำคัญที่อุดร้งการก้าวไปข้างหน้าที่มีต่อคุณภาพการศึกษาของชาติ การศึกษาควรเป็นกิจกรรมที่ได้รับการยกเว้นในการเป็นแหล่งทำมาหากินเพื่อผลประโยชน์ควรเป็นกิจการที่ทุกภาคส่วนร่วมกันสร้างคุณภาพให้กับเด็กและเยาวชนที่จะต้องมารับผิดชอบอนาคตของบ้านเมืองต่อไป

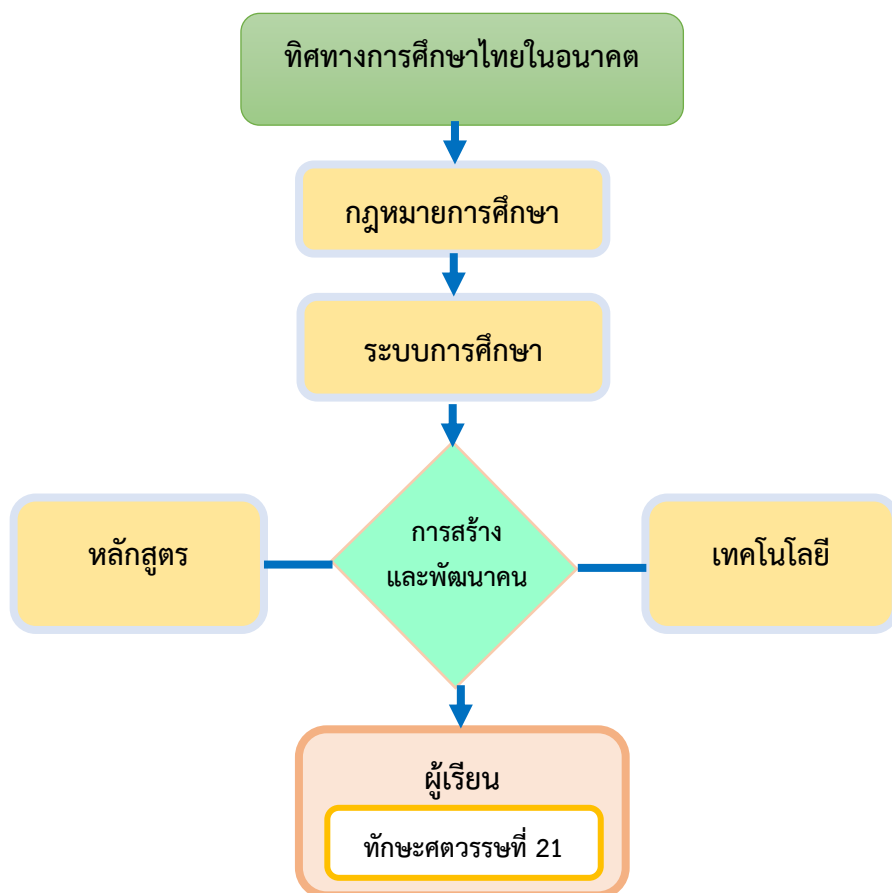
ผู้บริหารระดับนโยบายการศึกษาชาติต้องเชื่อด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า ศักยภาพของบุคลากรทางการศึกษาของไทย ไม่น้อยหน้าชาติใดๆ หลักสูตรการจัดการศึกษาของเรามีความทันสมัย แม้จะไม่ล้ำหน้าความพร้อมของเทคโนโลยีทางการศึกษาอยู่ในระดับที่ใช้ได้ หากการศึกษาของเราในอนาคตจะมีทิศทางที่ชัดเจนและมีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง นักการศึกษาและผู้รับผิดชอบทางการศึกษาควรได้รับโอกาสในการทำหน้าที่พัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างคุณภาพให้กับเด็กและเยาวชนของชาติอย่างจริงจัง เพื่อให้ระบบการศึกษาสามารถพัฒนาต่อไปข้างหน้าด้วยทิศทางที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ทำหน้าที่ตามอุดมการณ์ของนักการศึกษา และการศึกษาไม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างผลงานหรือผลประโยชน์ให้กับคณะบุคคลหรือกลุ่มธุรกิจ การศึกษาไม่ตกอยู่ในอำนาจของนักธุรกิจการศึกษา และในอนาคตต้องเป็นเครื่องมืออาชีพดังที่ สมหญิง สายธนู (2560, หน้า 29, 31) กล่าวไว้ว่า ศตวรรษที่ 21 ไม่ต้องการเด็กจำเก่ง หรือท่องเก่ง หรือเด็กที่เอาตัวไม่รอด แต่ต้องการเด็กที่ใช้ชีวิตเป็น มีความใฝ่รู้ กระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ ดัดจริตพบปัญหา

อุปสรรคต้องค้นคว้าได้ด้วยตนเอง เพราะใช้ไอทีเป็นและทันโลก ส่วนครูมืออาชีพใหม่จะต้องรับมือเพื่อให้เด็กๆ มีความสามารถในการเรียนรู้จากทุกสถานที่ ทุกเวลา และตลอดเวลาโลกศตวรรษที่ 21 กว้างใหญ่ อ้าแขนรับ รอทุกคนอยู่ ครูได้ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ต้องการเรียน

บทสรุป

ทิศทางการศึกษาไทยตาม (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษา เป็นความท้าทายของนักการศึกษาอย่างยิ่งว่า ระบบการศึกษาที่จะมีการกำหนดขึ้นใน (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษานับใหม่นี้จะสามารถตอบโจทย์ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกได้หรือไม่ การใช้เวลายาวนานกับการจัดทำกฎหมายการศึกษาจะทำให้เนื้อหาของกฎหมายที่ออกมาล้าสมัยก่อนการประกาศใช้หรือไม่ การจัดการศึกษาในปัจจุบันจะยังคงสามารถนำไปใช้ได้ในอนาคตหรือไม่ ถ้าระบบการศึกษาปัจจุบันใช้ไม่ได้ การศึกษาในอนาคตควรเป็นแบบใด สถานศึกษาที่มีอาคารขนาดใหญ่ ห้องเรียนจำนวนมาก สถานศึกษาที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันจะยังคงอยู่ต่อไปหรือไม่ ทุกอย่างในยุคอนาคตจะมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาทั้งระบบหากผู้ขับเคลื่อนไม่มีการเตรียมความพร้อมอาจตกขบวนรถไฟสายการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ ทุกคนต้องร่วมกันเพื่อให้การศึกษายังคงเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาคนเพื่ออนาคตต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่า (ร่าง) พระราชบัญญัติการศึกษาที่ทุกคนรอคอยจะเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพสามารถขับเคลื่อนการศึกษาไทยก้าวต่อไปอย่างยั่งยืน โดยสรุปทิศทางการศึกษาไทยในอนาคต ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ทิศทางการศึกษาไทยในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- ประกาศกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เรื่อง แนว ทางการดำเนินงานระบบคลังหน่วยกิตระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนพิเศษ 274 ง. (8 พ.ย. 2562).
- พระมหาญาณวฑฺฒน์ วิฑฺฒโน และปฐมพงศ์ ศุภเลิศ. (2557). วิเคราะห์ปรัชญาแนวคิดทางการศึกษาตามพรบ.การศึกษาแห่งชาติ 2542 กับแนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 1(1). 104.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก. (11 ต.ค. 2540).
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. (6 เม.ย. 2560).
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. กรุงเทพมหานคร: ศิริวัฒนา.
- สญาญ์ อีระวิชิตระกุล. (2555). ปัญหาความเป็นนิติบุคคลของสถานศึกษาภายใต้ พ.ร.บ. ระเบียบ บริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ. พ.ศ. 2546. แหล่งที่มา <https://madlab.cpe.ku.ac.th/TR2/?itemID=534421> สืบค้นเมื่อ 3 ธ.ค. 2563
- สมหญิง สายธนู. (2560). คู่มือครูมีอาชีพพลบัยย่อในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูนิอิสตศรี-สฤชติวงศ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). คู่มือการบริหารโรงเรียนในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). กฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ กฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). เอกสารประกอบการประชุมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การจัดทำประมวลสาระกฎหมายทั้งระบบที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษา เพื่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา